

Віктор СИНЬОВ

доктор педагогічних наук, професор кафедри психокорекційної педагогіки факультету спеціальної та інклюзивної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Дар'я СУПРУН

доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри спеціальної психології та медицини факультету спеціальної та інклюзивної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Марія ШЕРЕМЕТ

доктор педагогічних наук, професор, декан факультету спеціальної та інклюзивної освіти, професор кафедри логопедії та логопсихології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

Ключові слова: фахівець у галузі спеціальної освіти, професійна підготовка, система професійної підготовки, компоненти системи професійної підготовки.

Висвітлено загальний стан проблеми становлення та розвитку системи професійної підготовки фахівців у галузі спеціальної освіти. Проведено аналітичний огляд наукової думки дослідників сучасності. Схарактеризовано концепції реформування, бази перспективного бачення розвитку вітчизняної вищої освіти. Акцентовується увага на важливості та необхідності вивчення і втілення передового досвіду зарубіжних країн у контексті вищої освіти. Визначено клю-

УДК 378.22:376.011.3-051(043.5)

DOI 10.31392/NPU-VOU.2020.1(76).05

ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

© Синьов В., Супрун Д., Шеремет М., 2020

чові параметри для забезпечення конкурентоспроможності фахівця зазначеної галузі: високий загальний рівень розвитку національної систем освіти; засвоєння нового і передового досвіду, набутого в процесі співробітництва із зарубіжними країнами, забезпечення якості послуг на внутрішньому і зовнішньому ринках освітніх послуг; наявність якісної освітньої і дослідницької інфраструктури; розвиток стратегічного партнерства, розвиток мобільності тощо. З'ясовано шляхи модернізації професійної підготовки фахівців у системі спеціальної освіти в закладах вищої освіти.

У статті досліджено сучасний стан проблеми професійної підготовки фахівців у системі спеціальної освіти.

Аналізуються практичні аспекти її вдосконалення. Розглядаються різноманітні методики наукових пошуків у межах означеної проблеми дослідження. На основі проведеного аналізу уточнено зміст професійної підготовки фахівців у системі спеціальної освіти та визначено компоненти структури готівності майбутнього конкурентоспроможного фахівця (вчителя, спеціального психолога, логопеда) в аспекті інноваційної діяльності, підготовленого до роботи в сучасних ринкових умовах.

еред сучасною системою вищої освіти України, що знаходиться на етапі своєї сутнісної трансформації в реаліях глобалізованого суспільства XXI століття, стоїть ціла низка стратегічних завдань, що потребують свого нагального вирішення: визначення стратегічних пріоритетів; контроль якості; зв'язок з виробництвом; активна інтеграція науки та освіти; економічна підтримка напрямів наукової та освітньої діяльності, що мають стратегічне значення; налагодження механізму раціонального фінансування вищої освіти; ефективного впровадження новітніх освітніх технологій; структурний розподіл відповідно до оптимального забезпечення сучасних вимог ринку праці конкурентоспроможними фахівцями тощо. Отже, саме з позицій сьогодення закладам вищої освіти значну увагу слід приділяти підготовці фахівця відповідного рівня і профілю, конкурентоспроможного на ринку праці, компетентного, відповідально, який вільно володіє своєю професією й орієнтується в суміжних галузях діяльності, здатного до ефективної роботи за обраною спеціальністю на рівні світових стандартів, готового до постійного професійного зростання та самоздійснення, соціальної і професійної мобільності.

Задля належного висвітлення нагального стану досліджуваної проблеми вбачаємо необхідність та доречність у проведенні аналітичного огляду наукової думки дослідників сучасності. Так, нам імпонують міркування В. Кременя стосовно того, що процеси глобалізації, змінності, конкуренції, що з кожним роком владніше заявляють про себе у світі, зобов'язують нарощувати дослідницькі зусилля з осмислення ролі освіти у формуванні людини, адекватної інноваційному типу суспільного прогресу – інноваційної людини [2, с.145]. Цілком погоджуємося з думкою науковця про те, що досягнення конкурентоспроможної якості національної освіти в контексті цивілізаційних змін нині стає пріоритетом модернізації освіти України [2, с.18].

Складна демографічна ситуація, перенасиченість ринку праці недостатньо кваліфікованими робітниками, перевиробництво в окремих сферах фахівців та їхня неспроможність конкурувати в сучасних умовах ринкової системи, як зазначають В. Андрущенко та В. Бондар, створили ситуацію прихованої кризи в освіті. З одного боку, розвиток системи вищої освіти свідчить про здобутки вітчизняної професійної школи в галузях, де потреби ринку досить жорстко вимагали вчасного реагування на запити замовників, з іншого – досить помітним є екстенсивний рівень якості і професійної придатності випускників гуманітарних напрямів. Нагальною проблемою процесів перетворення в системі освіти, як указує В. Балашова, є суперечність між розширенням мережі навчальних закладів, збільшенням різноманітності форм навчання, примноженням спектру напрямів і спеціальностей, з одного боку, і необхідністю зберегти і підвищити якість підготовки фахівців, стійкість у функціонуванні системи освіти – з іншого. Ю. Красовська відзначає, що європейський освітній простір просуває ідею «трикутника знань», яка полягає в максимально тісному зв'язку освіти, дослідної діяльності та технологічних інновацій. Характерними рисами глобалізації в галузі освіти є уніфікація знань, загальне прагнення країн світу до досягнення високої якості освіти. Освіта стає ключовою детермінантою економічних результатів та потенціалу країн світу [4, с. 147]. Глобалізація, на думку О. Савченко, яка, незважаючи на відмінності в оцінці, є об'єктивною реальністю, вимагає від національних систем вищої освіти нової цільової орієнтації, що враховує потреби в міжнародній солідарності на цінностях загальнолюдської етики. Водночас науковець зазначає, що важливою умовою інтеграції вищої школи України у світовий освітній простір має бути збереження національного досвіду, традицій, зміцнення і розвиток її безперечних переваг, до яких передусім відноситься науковість освіти, її фундаментальність та енциклопедичність [5, с. 149]. Відповідно до

концепції реформування вищої освіти, як засвідчує дослідження С. Гусарова, де відзначено, що освіта та освітня діяльність мають сприйматися та визнаватися державою засобом формування культурної, духовної та інтелектуальної сфер сучасного покоління громадян України, яке здатне діяти творчо, виробляти нове знання, користуватися ним, забезпечувати його своєчасне оновлення, тим самим забезпечуючи інноваційний характер розвитку суспільства й держави, виступати чинником зміцнення суверенітету та незалежності нашої країни. Система вищої освіти сучасної України, на думку Н. Максимовської, перебуває в стані реформування та визначення способів трансформації й удосконалення всіх етапів підготовки фахівців високого професійного рівня. Варто виокремити думку В. Кравець, яка відзначає зміни, що відбуваються у світі на початку XXI століття, а інтеграція України у європейський і світовий освітній простір зумовлює перебудову системи національної освіти на засадах інноваційності та демократизму, модернізацію змісту й організації навчально-виховного процесу у вищій школі [1, с. 14]. Інноваційна реформа національної системи вищої освіти, вважають Г. Оборський, В. Гогунський, О. Савельєва та В. Синьов, має бути спрямованою на зростання конкурентоспроможності закладів вищої освіти, що, своєю чергою, забезпечувало б економіку країни фахівцями, здатними втілювати інноваційні технології у всі сфери суспільного життя; сприяло б розширенню співробітництва між Україною та світовою спільнотою у сфері освітньої, наукової та науково-інноваційної діяльності; підвищувало б потенціал національної освіти на світовому ринку надання освітніх послуг, у тому числі громадянам країн, що розвиваються [5, с. 144]. Запровадження інноваційного навчання у вищій освіті потребує, на думку М. Артюшиної, розробки принципово іншої моделі організації навчального процесу, ключовою відмінністю якої має бути цільова зорієнтованість на підготовку майбутнього фахівця до життя в умовах сучасного, ди-

намічного суспільства, що забезпечує його становлення як активного суб'єкта змін та інновацій, здатного до самостійної ініціативи та реалізації інноваційної діяльності [1, с. 14]. Проблема вдосконалення процесу оволодіння знаннями у вищих навчальних закладах, як указує В. Синьов, стає особливо актуальною, оскільки індивідуалізація навчання студентів, насамперед, передбачає інтенсифікацію пізнавальної діяльності, яка ґрунтується на сучасних методах і технологіях навчання (проблемному, комп'ютерному цикловому та ін.), які дають можливість студентам не тільки за короткий термін одержати необхідні професійні знання, уміння і навички, а й успішно поєднувати навчання у вищих навчальних закладах з іншими видами діяльності [1, с. 114].

Ю. Лянной акцентує увагу на важливості та необхідності вивчення і втілення передового досвіду зарубіжних країн у контексті вищої освіти. Науковець визначає такі ключові параметри для забезпечення конкурентоспроможності будь-якої країни: високий рівень розвитку національних систем освіти; засвоєння нового і передового досвіду, набутого в процесі співробітництва із зарубіжними країнами, забезпечення якості послуг на внутрішньому і зовнішньому ринках освітніх послуг; наявність якісної освітньої і дослідницької інфраструктури; розвиток стратегічного партнерства; розвиток мобільності тощо [3, с. 213]. Наголосимо, що з позицій сьогодення перед закладами вищої освіти постають завдання максимально наблизити освітні програми до реальних умов професійної сфери, зважаючи на те, що розвиток певної галузі може здійснюватися швидше, ніж проходить повний цикл навчання фахівця. На думку Я. Чистової, система підготовки має «володіти» певними здібностями швидкої адаптації до оновлених економічних, соціальних та виробничих умов. Зазначене вимагає побудови гнучкої і динамічної системи професійної підготовки фахівців у системі спеціальної освіти, здатних до креативної трансформації, в основу якої покладені принципи, що сприяють

розвитку конкурентоспроможних висококваліфікованих кадрів.

Зазначимо, що О. Шаров характеризує базис перспективного бачення розвитку вітчизняної вищої освіти, який передбачає реалізацію таких складових: 1) призначення вищої освіти: від підготовки фахівців для потреб економіки (елітна вища освіта) до підвищення якості життя людини (масова вища освіта); 2) внутрішній рушій: від автономності до корпоративності; 3) економічна основа: від суто публічної до приватної; 4) ступінь відкритості: від автаркії до інтернаціоналізації; 5) ступінь порівнянності: від суто національної структури ступенів та мережі закладів вищої освіти до повністю відповідної сучасним міжнародним тенденціям; 6) принцип діяльності системи вищої освіти: від функціональної до проектно-орієнтованої [4, с. 44].

На нашу думку, майбутній фахівець – це особистість, яка цілеспрямовано здобуває кваліфікацію відповідно до певного освітньо-кваліфікаційного рівня в процесі навчання, спрямованого на підготовку до подальшої професійної діяльності. Основним концептом, що визначає специфіку такого компетентнісного підходу, є ключові компетенції. Узагальнюючи різні трактування цієї категорії, Ю. Петров надає таке визначення: ключові компетенції є колом різних питань, знань, практичних відомостей і способів діяльності, що стосуються актуальних, перспективних і значущих сфер життєдіяльності людини в суспільстві, оволодіння якими забезпечить, з одного боку, її успішне особистісне і соціальне функціонування, а з іншого – задоволення громадських потреб у людських ресурсах певної якості. Їх формуванню сприяє інноваційна діяльність, яку С. Дворецький розуміє як діяльність, спрямовану на практичне засвоєння результатів наукових досліджень і розробок, що підвищують ефективність здійснення технологічних процесів, використовуваних у практичній діяльності, а також на практичне освоєння результатів наукових досліджень і розробок, що забезпечують

створення нового або удосконаленого продукту, реалізованого на ринку.

Досить аргументованою є думка Т. Алексеевої, яка вважає, що ринок праці сьогодні висуває до випускників закладу вищої освіти вимоги як щодо наявності базових професійно важливих якостей особистості, так і до здатності майбутнього фахівця аналізувати свою професійну діяльність, удосконалювати професійні навички, засвоювати нові професійні напрямки, що потребує необхідності розвитку особистісного ресурсу. Сучасне життя вимагає від особистості високого рівня професіоналізму під час значної активізації внутрішніх ресурсів, свідомої активності і гармонійного розвитку. Орієнтація системи освіти на формування конкурентоспроможної особистості фахівця з високим рівнем професійних знань є основною метою вищої освіти. Підготовка до майбутньої професійної діяльності.

Основними завданнями психолого-педагогічної підготовки фахівців у закладах вищої освіти Р. Наконечний, А. Копитко та Н. Мисак визначають налагодження співпраці між вищими навчальними закладами та викладачами у процесі підготовки фахівців, розширення меж і механізмів педагогічної практики, культивування педагогічних знань серед студентів, що стане надійним підґрунтям для якісного відбору спеціалістів [3, с. 145]. До основних напрямів професійної підготовки в закладі вищої освіти Т. Дмитренко відносить такі: реалізація взаємозв'язку між усіма дисциплінами навчального плану спеціальності, що дозволяє сформувати ґрунтовні знання, уміння їх застосувати для вирішення професійних завдань (знаннева парадигма); вибір доцільних засобів діяльності суб'єктів у ситуації, що відповідає культурі діяльності та спілкування (культурологічна парадигма); здійснення спільної продуктивної діяльності на засадах гуманізації стосунків (гуманістична парадигма) [1, с. 45]. С. Ящук наголошує, що професійна підготовка має бути спрямованою на формування особистості, яка

володіє не тільки системою спеціальних знань та професійних дій, а й вирізняється сформованістю професійно важливих компетентностей, відповідним рівнем кваліфікації з урахуванням світових і європейських стандартів якості при збереженні національних здобутків і пріоритетів, а також здатної до плідної викладацької діяльності в сучасних умовах [4, с. 57].

Отже, розвиток суспільства на сучасному етапі характеризується надзвичайно складними процесами, що призводять до глибинних якісних змін, які охоплюють усі сфери життєдіяльності людини. В умовах глобалізації, інтеграції й ускладнення соціальної діяльності, значної кількості інформації, швидкого і постійного оновлення технологій фахівці в системі спеціальної освіти можуть успішно функціонувати тільки в тому випадку, якщо вони матимуть певні життєві ціннісні орієнтації, якості і здібності, що забезпечать стійкість їх розвитку, соціальну мобільність, творчу особистісну позицію та гнучку адаптацію до усіх трансформацій. Це обумовлює необхідність заміни традиційної, «знаннєвої» парадигми вищої освіти на нову, що більшою мірою відповідає актуальним і перспективним потребам як розвитку суспільства, так і потребам майбутніх фахівців досліджуваної категорії.

Але, на жаль, з позицій сьогодення теорія і практика підготовки фахівців у галузі спеціальної освіти залишається недостатньо розробленою в умовах нової педагогічної реальності. Здійснений аналіз наукової думки стосовно основ професійної підготовки показав, що інтенсивність дослідження зазначеної проблематики постійно збільшується, хоча спостерігається певна різниця наукових поглядів щодо її сутності. До змісту основ професійної підготовки науковці відносять різні психолого-педагогічні феномени, а саме: закономірності, принципи, механізми й модель підготовки; психологічну підготовку; її забезпечення; формування готовності до діяльності; процес формування, розвитку фахівця тощо. Щоб сформувані змістові засади професій-

ної підготовки фахівців у галузі спеціальної освіти, крім проведеного аналізу, вбачаємо необхідність у тому, щоб визначитись з понятійним апаратом у межах проблеми, що розглядається.

Термінологічна поліфонія дефініції «професійна підготовка» у науково-теоретичних дослідженнях визначається різними науково-методологічними підходами до з'ясування її сутності, змісту та структури. Теоретичний аналіз наукової літератури засвідчив, що у сучасний період обґрунтовано і розроблено низку методологічних підходів до професійної підготовки майбутніх фахівців, з-поміж яких особливого значення набули такі: системний, компетентнісний, особистісно орієнтований, діяльнісний, культурологічний, аксіологічний, контекстний, акмеологічний, синергетичний тощо. На нашу думку, чітке та достатньо вичерпне уявлення про сутність поняття «професійна підготовка» надає аналіз цього феномену з позиції двох підходів: системного, що є базовим методологічним підходом до з'ясування сутності об'єкта та дає змогу на своїй основі змодельювати будь-який інший підхід, та компетентнісного, що є провідним і найбільш актуальним в умовах сьогодення та в межах якого передбачено реалізацію (певною мірою) інших вищезазначених підходів.

Універсальним підходом до розкриття сутності поняття «професійна підготовка», на нашу думку, є системний підхід, основною ідеєю якого є вивчення цілісності об'єкта (як системи), що складається з певної кількості компонентів (елементів), між якими існує низка визначених зв'язків і відносин, тобто певна внутрішня організація (структура). Так, О. Павлик визначає поняття «професійна підготовка» як складну психолого-педагогічну систему зі специфічним змістом, наявністю структурних елементів, формами відношень, особливостями навчального процесу, специфічного для певного фаху знаннями, уміннями та навичками; Г. Троцько – як систему, що характеризується взаємозв'язком та взаємодією структурних та функціональних компонентів, сукупність яких визначає особливість, що забезпечує формування особистості студента відповідно до поставленої мети, – вийти на якісно новий

рівень готовності студентів до професійної діяльності [2, с. 128].

Варто зазначити, що в контексті компетентнісного підходу професійна підготовка репрезентується як процес оволодіння професійною компетентністю майбутніми фахівцями у вищій школі.

Отже, професійна підготовка, як складна динамічна система, інтегрує визначені структурно і функціонально взаємопов'язані і взаємодіючі компоненти, що відображають специфіку навчального процесу, результатом якого є готовність особистості до професійної діяльності. Серед базових компонентів системи професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти науковці традиційно виділяють такі: цільовий, концептуальний, змістовий, організаційно-діяльнісний та діагностично-оцінювальний. Зауважимо, що зазначені компоненти системи професійної підготовки розглядаються у контексті процесу формування готовності (навчання), натомість кожен із цих компонентів є підсистемою, що реалізує результат (професійну готовність).

Питаннями професійної підготовки майбутніх фахівців займалися як зарубіжні (А. Маслоу, К. Роджерс), так і вітчизняні (Г. Абрамова, О. Бондаренко, М. Боришевський, Л. Бурлачук, Н. Зубалій, Н. Коломінський, С. Максименко, В. Моргун, В. Татенко, Т. Титаренко, М. Савчин, В. Панок, Н. Чепелева, Т. Яценко та ін.) дослідники. Різним аспектам проблеми підготовки дефектологів присвячені фундаментальні роботи українських вчених – В. Бондаря, І. Дмитрієвої, С. Миронової, Н. Пахомової, Ю. Пінчук, Т. Сак, В. Синьова, Є. Синьової, В. Тарасун, Л. Фомічової, О. Хохліної, М. Шеремет та ін.

Аналізуючи проблему, треба зазначити, що вітчизняні та зарубіжні дослідники підкреслюють значення етапу навчання у закладі вищої освіти для розвитку професійного шляху особистості в системі спеціальної освіти. Ряд проведених досліджень відслідковує динаміку професійної Я-концепції студентів у галузі спеціальної освіти (С. Миронова, Л. Руденко, В. Синьов, Д. Супрун, М. Шеремет та ін.).

За дослідженнями С. Максименка, сутність професійної підготовки та професійного становлення полягає в тому, що індивід, прийнявши на себе професійну роль, лише розпочинає освоєння функціонального змісту професійної діяльності. Зазначимо, що, на думку науковців, більш ефективним чинником формування якостей особистісної зорієнтованості процесу навчання та виховання особистості є врахування її потреб та інтересів, що взгоджено з потребами суспільства (І. Бех, А. Бойко, І. Зязюн, В. Лозова, Ю. Лянной, А. Мудрик, Н. Ничкало, Е. Косенко, В. Семиченко, Т. Сущенко та ін.).

Реалії сьогодення вносять свої зміни в процес формування майбутнього фахівця. З позиції акмеологічного підходу, професійне становлення триває впродовж усього періоду активної професійної діяльності, тобто через модифікацію ціннісно-сислової сфери змінюється образ «Я», розширюючи загальнолюдський і професійний потенціал суб'єкта професійної діяльності (Н. Кузьміна, Л. Орбан-Лембрик, А. Маркова та ін.).

Підготовка ж до трудової діяльності, як визначено в сучасній «Енциклопедії освіти», – це планомірні, організовані заходи, спрямовані на засвоєння професійних знань, оволодіння вміннями і навичками, формування професійно важливих якостей особистості, що відповідають вимогам професії. Вони здійснюються в системі неперервної професійної освіти, починаючи з трудового виховання і профільного навчання у ВНЗ, інститутах післядипломної освіти та на курсах перепідготовки кадрів. Підготовка передбачає формування, розвиток особистості фахівці, а психологічні основи підготовки – визначення важливих психологічних положень, що спрямовують процес професійної підготовки на успішний розвиток професіонала. Результатом професійної підготовки є готовність до діяльності, що становить певний психічний стан, у якому знаходиться особистість, виконуючи професійну діяльність, та який знаходиться в залежності від її мотивів, ін-

телектуальних можливостей, емоційно-вольових процесів тощо.

У власних дослідженнях Н. Чепелева виокремлює та пропонує провадити триблокову концепцію професійної підготовки майбутнього фахівця (на прикладі практичного психолога):

1) *перший блок – підготовчий* (диференціювання студентів за рівнем їх професійної придатності до роботи з людьми);

2) *другий блок – діагностичний* (процес опанування студентами 2–3 курсів основ психодіагностики та самопізнання, а також усунення особистісних перешкод на шляху особистісно-професійного зростання);

3) *третій блок – особистісно-професійно-корекційний* (робота з виявленими на другому етапі професійної підготовки студентів з особистісними проблемами 3–4 курсів і формування в них професійно значущих умінь за допомогою активних методів навчання та психотерапії з програванням обох ролей – клієнта і психолога).

Привертають увагу й дослідниці-кі висновки Ю. Поваренкова, що вважає основним механізмом професійної підготовки соціальну ситуацію професійного розвитку впродовж двох періодів: навчально-академічного (1–3 курси) і навчально-професійного (4–5 курси навчання). Вони принципово відрізняються між собою тим, що призводять до стрибкоподібного розвитку професійного становлення студента.

Е. Зеєр у своїх дослідженнях виокремлює такі етапи професійної підготовки майбутнього фахівця у процесі навчання: адаптацію, інтенсифікацію та ідентифікацію. Науковець відзначає у своїх дослідженнях, що професійному становленню майбутнього фахівця притаманні певні суперечності:

- на стадії професійної адаптації професійний розвиток визначається низкою суперечностей між вимогою нової для особистості соціально-професійної ситуації та рівнем соціально-професійної кваліфікації і компетенції. Чинником, який ініціює професійне становлення, є особистісний розвиток майбутнього фахівця;

- для студентів 4-го курсу провідною діяльністю є науково-пізнавальна (етап інтенсифікації), що передбачає розвиток загальних та спеціальних здібностей, інтелекту, емоційно-вольової регуляції, самоуправління. Психологічними критеріями успішності проходження цього етапу є інтенсивний особистісний та інтелектуальний розвиток, соціальна ідентичність, самоосвіта, оптимістична соціальна позиція і готовність до завершального етапу професійного навчання;

- на стадії професійної ідентифікації професійний розвиток особистості починає домінувати над особистісним і визначати його. У площині вибору професії професійне самовизначення розглядається як процес, який здійснюється у результаті аналізу внутрішніх ресурсів особистості, здібностей майбутнього фахівця і зіставлення їх з вимогами професії у контексті самостійного вибору професійної діяльності. Саме в цій площині людина починає діяти як суб'єкт майбутньої професійної діяльності та все менше усвідомлює себе як об'єкт виховного впливу.

На думку В. Андрушенка, всі зміни в професійній підготовці студента мають бути пов'язані з «його переорієнтацією на людські, життєві цінності». Основна роль відводиться гуманізації вищої освіти. Учений підкреслює, що центральна магістраль гуманізації проходить саме через професійну підготовку: від природничо-технічних дисциплін до філософії, соціології, правознавства й так до всієї гуманітарної складової системи освіти у вузькому змісті цього поняття. Відповідно до такого підходу до процесу навчання і виховання автор стверджує, що професійна підготовка повинна вмщати в себе три аспекти:

- забезпечення *людиноцентризму* дисциплін природничо-технічного профілю;

- затвердження *концепції гуманітарної освіти*;

- впровадження у систему освіти ірраціональної складової *людської духовності* – усенаукового знання, релігії, міфології, теології тощо [1, с. 34]

На основі проведеного аналізу вточнено зміст професійної підготовки фахівця в

системі спеціальної освіти в закладах вищої освіти, яку розглядаємо як систему психолого-педагогічних, науково-практичних і організаційно-дослідницьких взаємопов'язаних заходів, що відображають специфіку навчального процесу, спрямованого на отримання кваліфікації, яка дасть змогу ефективно виконувати професійні завдання інноваційного характеру щодо здійснення наукової і професійної діяльності. Готовність фахівців у галузі спеціальної освіти до наукової і професійної діяльності розглядаємо як інтегративне особистісне новоутворення, що виявляється налаштованістю до застосування методів і засобів науково-дослідної роботи та інтересом до роботи в зазначеній системі, наявністю професійно орієнтованих знань, умінь і навичок, значущих особистісних і професійних якостей та досвіду. Формування професійної компетентності студентів у системі спеціальної освіти розглядаємо як процес, який спрямований на оволодіння кваліфікацією відповідно до заданих професійних стандартів, що дозволить на основі сформованих професійно важливих якостей та творчої індивідуальності ефективно провадити фахову діяльність.

Отже, аналіз наукової думки з досліджуваної проблеми професійної підготовки конкурентоспроможних спеціалістів у системі спеціальної освіти засвідчує її актуальність і доцільність. Реформування вищої освіти України вимагає динамічних якісних змін у системі зазначеної професійної підготовки, що детермінується потребами сучасного суспільства в компетентних, конкурентоспроможних і мобільних кадрах. У сучас-

них умовах особливої актуалізації набуває питання оптимізації та інтенсифікації професійної підготовки фахівців у галузі спеціальної освіти, професійна діяльність яких спрямована на соціалізацію дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Сучасні науковці акцентують увагу на необхідності модернізації системи даної підготовки у вищій школі, зокрема, оновленні змісту, інтеграції в процес їх підготовки інноваційних технологій, методів та форм організації навчання. Незважаючи на те, що різні аспекти означеної проблеми неодноразово порушувались значною кількістю науковців, теоретичні і методичні засади професійної підготовки фахівця в системі спеціальної освіти залишаються невизначеними.

Психолого-педагогічні дослідження засвідчили, що зміна системи уявлень людини про себе, про оточення призводить до розширення простору свободи самоуправління, самоактуалізації у межах життєдіяльності майбутнього фахівця. Якість професійної підготовки, а отже, і професійної освіти, визначається нині не лише кількістю і змістом предметів, формами та методами організації навчального процесу, а й розвитком і стимулюванням у майбутніх фахівців пізнавальної активності та прагнення до пошукової діяльності, формування здатності до інтегративності мислення, творчої самостійності й ініціативи, які розглядаються як підґрунтя до формування, вдосконалення та всебічної інтеграції компонентів професійної підготовки (професійно-мотиваційний, когнітивно-компетентнісний, операційно-діяльнісний, результативно-рефлексивний) упродовж навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко В. П., Бондар В. І. Модернізація педагогічної освіти відповідно до викликів XXI століття // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки. Миколаїв, 2010. Вип. 1.28. С. 12–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2010_1.0

2. Кремень В. Г. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін // Український педагогічний журнал. 2015. № 1. С. 8–15.

REFERENCES

1. Andruschenko V. P., & Bondar V. I. (2010) Modernizatciya pedagogichnoyi osvity vidpovidno do vyklykiv XXI stolittia. [Modernization of Teacher Education in Respect of the Challenges of the 21st Century]. Naukovyi visnyk Mykolayivskogo derzhavnogo universytetu imeni V.O. Sukhomlynskogo. Ser.: Pedagogichni nauky. Scientific Bulletin of Mykolayiv State University named after V.O. Sukhomlinsky. Ser.: Pedagogical Sciences. Mykolayiv, Issue 1.28, pp. 12–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2010_1. (in Ukrainian).

3. **Синьов В. М., Пометун О. І., Кривуша В. І., Супрун М. О.** Основи теорії виховання: навч. посіб. Київ: МП «Леся», 1997. 140 с.

4. **Супрун Д. М.** Професійна підготовка психологів в галузі спеціальної освіти: монографія Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 392 с.

5. **Супрун Д. М.** Management – a component of psychologists' professional training (Менеджмент – складова професійної підготовки психологів): навчально-методичний посібник для студентів, слухачів магістратури та практикуючих психологів. Київ, 2016. 250 с.

6. **Супрун М. О.** Корекційне навчання учнів допоміжних закладів освіти: витоки, становлення та розвиток (друга половина XIX – перша половина XX ст.): монографія. Київ: Вид. КЮІ МВСУ Паливода А. В., 2005.

2. **Kremen' V. G.** (2015) Problemy yakosti ukrainskoi osvity v konteksti suchasnyh cyvilizaciynyh zmin [Problems of quality of Ukrainian education in the context of modern civilizational changes]. *Ukrainskiy pedagogichnyi zhurnal. Ukrainian Pedagogical Journal*, no 1, pp. 8–15. (in Ukrainian).

3. **Sinov V. M., Pometun O. I., Krivusha V. I., & Suprun M. O.** (1997) *Osnovi teorii vihovannya: Navch. posib. [Fundamentals of the theory of education. Educ. tool]*. Kyiv: MP «Lesya», 140 p. (in Ukrainian).

4. **Suprun D. M.** (2017) *Profesiina pidgotovka psyhologiv v galuzi specialnoyi osvity: monographia [Professional training of psychologists in the field of special education: a monograph]*. Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Dragomanova, 392 p. (in Ukrainian).

5. **Suprun D. M.** Management – a component of psychologists' professional training: Navchalno-methodychnyi posibnik dlia studentiv, sluhachiv magistratury ta praktykuiuchykh psyhologiv [Management – a component of the professional training of psychologists): A manual for students, students of master's programs and practicing psychologists]. Kyiv, 250 p. (in Ukrainian).

6. **Suprun M. O.** (2005) *Korektsiine navchannia uchniv dopomizhnykh zakladiv osvity: vytoky, stanovlennia ta rozvytok (druga polovyna XIX – Persha polovyna of XX century): Monographia. [Correctional training of students in auxiliary educational institutions: origins, formation and development (second half of XIX – first half of XX century): Monograph]*. Kyiv, Publish. House KYUI MVSU Palyvoda A. B. (in Ukrainian).

7. **Cecil H. Patterson and C. Edward Watkins, Jr.** (1997) "Theories of Psychotherapy", 5th ed., New York: Holt, Rinehart and Winston, 169 p.

8. **Heider F.** (1958) *The Psychology of Interpersonal Relations*. New York: Holt, Rinehart and Winston, 179 p.